simfonija mene

Izvedrinjena iz rosnih samoća
tražim jedan pogled otvoren kao cvet
svim obalama mostova.
Proleće na grudima.

Postajem cvećonutka talasa,
onaručjavam pesmama oblaka,
s bunila grudiju vodoskoka berem ptice,
cvrkut obala bruji mi u usnama.

Odazivaju se nove tišine sa očima zvezda,
odazivaju se slepoočnice pupoljaka
i zlatno drveće snova iz svih krajeva,
odaziva se plavetnilo zastava.

Kucamo se čašama praskozorja.
Istrehaće tišine naših ruku.
Nebooka u vihoru jutara osećam:
od sazveždja do sazveždja me nješeš.

Mirišu rondele daljina u jedrima aprila.
Spavam bez crnog granja sećanja nad uzglavljem,
stalaktit proticanja u sunčanom prahu,
oseka sveta što doji cvrkutom planine.

Krijem se pod velikim krilima goluba
što ima boju stene i na prozoru zazimljuje
U koracima nosim miris podzvezdina,
u očima jedno leto od zvončića.

Ja — uostrvlje oblaka, praoblik ljubavi,
ti — zvezdane svirale vraćenog cvrkuta,
grivu vetra kidamo i purpurna žita dižemo,
svetostor jedan budimo pod plamenom luke.

U salvama zvezda nam je govor,
vres smeha ostavili smo budućima.
U plavom kamenju su nam zavičajne uspomene
kraj jadika čistih kao suze.

Gordana TODOROVIĆ

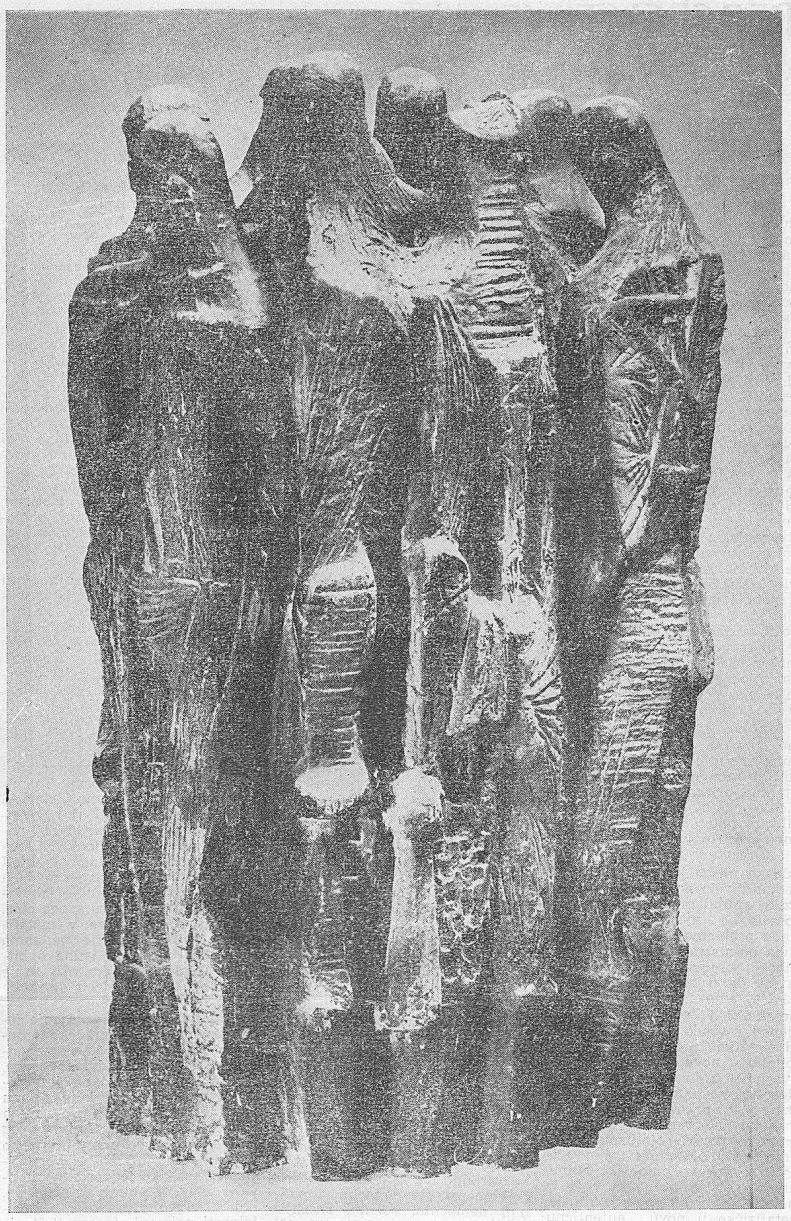

stojan batič — *u oknu, 1959*

i funkcionalan podtekst, čak veoma vidljiv, (gubitak glave još uvijek ne znači smrt) pa je kritičar tako otsekao granu na kojoj sedi. Moguće je uostalom, da i „Aretej", kao i svi tekstovi, ima poneki nedostatak te vrste, ali to sigurno nije ovaj, a sem toga, sistem vadjenja dlake iz jajeta skinuo bi s pijedestala svu vrhunsku svetsku literaturu.

Još jedan opšti prigovor dominira u kritikama: Krleža se optužuje da je pesimist i da ne veruje u čovekovu moć da pobedi animalno u sebi. Tačnost ove tvrdnje neka provere sami čitaoci pomoću autentičnog teksta iz Areteja:

MORGENS: . . . A gdje je naš arhijatar?

APATRID A: I on je otputovao profesore! Rasplinuo se kao riječ koja je izgovorena, a onda se gasi u polutmini svijesti. Nestao je kao naše misli nad njegovim grobom. Nestao je sa svojom pticom, sa svojom Livijom i sa svojim brigama . . . Ostavio nam je jedan citat iz Seneke, da je čovjek čovjeku svetinja, a to nije mnogo više od ništa.

KLARA: To je mnogo više od ništa, doktore, i to je zapravo sve što je čovjeku sudjeno da spozna pod ovim zvijezdama.

Hajka antikrležiana pojavila se u najvulgarnijem vidu u članku Bore Gliišića „Skice za kritiku Krležinog Areteja", objavljenog u NIN-u od 10 januara o. g. „Krleža literariše, razbacuje se, pravi se pametan i blefira". „On piše klišetiranim i nepromenljivim baroknim jezikom i njemu erudicija služi kao barokno zasenjivanje prostote". „Njegovi likovi nisu otišli dalje od Kanta i lifta, bar da su zakoračili u teoriju kvanta . . . itd.

NIN-u ne služi na čast što je bez ikakve ograde objavio ovakav tekst. Jer nije nimalo naivno, kada se u okrtaču pseudodijalektike (antidijalektičke u suštini) pokušava da sroza čovek kome je dijalektika – azbuka. Svi ti nedorasli ekscesi raznih Gliišića, Mihalića, Cvitana i sličnih, čija imena ili nešto znače, a tada su to svoje značenje dobila prostim prisustvom u literaturi, ili ne znače ništa, postali su ne samo književni nego i društveni problem. Jer kako drukčije shvatiti ove linearne i po ideološkoj srodnosti vrlo povezane napade upravo na one pisce koji probijaju puteve ovoj našoj kulturi, pretstavljajući upravo najizrazitiju manifestaciju njene vezanosti sa našim društvenim razvojem. Paradoksalno je da se danas mora voditi borba protiv realizma upravo u ime realizma. Paradoksalno je sve dotle dok se ne sklone štitovi i iza odbrambene barikade „realizma" ne pojavi pravo lice onih, koji pokušavaju da nas uvere da od Ignjatovića, Vraza i Djalskog nismo odmakli ni pedalj. Pa nemoguće je to, mereno običnim ljudskim merilima! Čovek koji zida jedan ovako dijametralno suprotan svet mora ipak da se razlikuje od svojih predaka, koji su kursističkom brzinom „izučili" i prihvatili kapitalizam. Ali to znaju i oni koji takve obmane serviraju javnosti i uporno žele fosilizaciju književnosti na toj tački. Onda je u pitanju nešto drugo, zaključiće svako po najelementarnijoj logici. Svakako! U pitanju je nešto drugo.

Ako uopšte ima smisla polemisati sa nekim na ovakvom nivou, onda neka nam Gliišić objasni kako je to uspeo da uporedi Krležinu sliku Rima i sliku Rima kod Mereškovskog i Sjenkjevića? Gde su to Mereškovski i Sjenkjevič priznali da su zajednice hrišćana izmedju ostalog bile i oblik kolektivne prostitucije? Gde li su oni upozoravali istovremeno da su mladi bogovi mnogo opasniji od starih razvratnika?

Posle ovoga zaista, kome bi se Petronije nasmejao?

Da bi dokazao da je „Aretej" „dosadna, staromodna, klasicistička drama" Gliišić je pozvao u pomoć i Lesinga. I time nije izmislio ništa novo. To je davno pre njega (i gle podudarnosti!) učinio i Rudolf Meixner u odnosu na istog pisca i Gliišću je, ako je čitao „Moj obračun s njima" dobro poznato kako se to potezanje autoriteta svršilo po Meixnera. Za svaki slučaj potsetimo se šta je taj isti Lesing rekao o kritičarima kalibra Bore Gliišća: „Ne shvatam kako se može protiv filozofa ovako u prazno pričati koješta, i kako se čovek može praviti da ga razume, pripisujući mu da je rekao ono što nikada nije ni pomislio."

Lepo je od Gliišća što je u svoj napis ubacio i latinski citat Senekin „da bi kraj ove skice zaličio na krležijanski pastiš". Jer sudeći po opštem zaključku svih antikrležijanaca nedozvoljeno je biti pametniji od njih. Pa ipak je tužno što taj isti Gliišć, pišući godinama o pretstavama i pretstavicama, nije naučio da drama ne mora biti scenski oblik akcione literature. Ukoliko se njena akcionost više manifestuje kao vid jednog intimnog psihološkog razračunavanja, a manje kao unošenje i iznošenje poslužavnika, praskanje patrona i gomilanje prisutnih i otsutnih leševa na sceni, utoliko ona dobija na vrednosti.

„Aretej" može da bude dosadna drama samo onima čiji vrh afiniteta za literaturu ne ide dalje od Zilahijevih slatkih naprednomislećih grofica, koje „štrihliraju" crvenom olovkom u kalendaru svaki svoj seksualni odnos. I Gliišću, po sopstvenoj izjavi.

Ako se „Areteju" ima šta prigovoriti, onda je to sasvim nešto drugo od onoga što mu prigovaraju prikazivači na ovom našem crnobelom honorarnom pašnjaku. „Aretej" je, u izvesnom smislu na trenutke nekomunikativan u odnosu na zahtev stalnog porasta napona unutrašnjeg saživljavanja publike sa scenom. Možda je to tako iz razloga što nije svugde nadjena dramski najidealnija spona izmedju bazičnih delova teksta. Aretej je u tom pogledu manje savršen od Glembajevskog dramskog tria, ali su zato njegovi usponi, njegove vrhunske tačke, daleko iznad svega što je stvoreno u našoj literaturi do danas.

Meni osim toga izgleda da se Krleža u nekim slučajevima neopravdano nejednako obračunava sa raznim vidovima zla. Aretejev direktan konflikt sa klerom u trećoj slici ispao je sasvim provizoran, uslovan i izgradjen na perifernim zamerkama (mirišete uvek na luk i grašinu . . . tornjaj se stara benetino . . .) Te zamerke ne bi stajale, da s pravom od literature kakva je Krležina ne zahtevamo maksimalno, koliko je ona dužna da nam pruži. Ovako, mislim da je u svojoj istoriskoj odredjenosti (tim pre što on i danas deluje kao jaka činjenica ako ga ne shvatimo regionalno) misticizam zahtevao angažovaniju osudu s obzirom da postoji izvestan gornji sloj crkvene hijerarhije, koji ne miriše na luk i grašinu (to je konačno i sporedno!), a daleko je opasniji i važniji od onih imbecilnih fratara, koji su i samu religiju pretvorili u svakodnevni deo turističke politike.

Ako tražimo nedostatke u nekom delu tražimo ih tamo gde oni postoje, a ne tamo gde bismo mi želeli da ih ima. Ne postoji nikakav krležijanski kult, ali postoji literarna, estetička, pa, recimo otvoreno, i ideološka odredjenost koja vezuje Krležu, Davića, Dobricu Ćosića, Isakovića i nas.

A literatura i mora da nosi pečat unutrašnjih lomova koji prate ovog našeg čoveka u naporu da doživi potpunuji neopozivu transformaciju u onog sebe od svojih snova za onaj svoj svet stvoren svojim rukama. Krležin optimizam je u podtekstuelnom imperativnom zahtevu: biti više čovek nego dosad. I to biti neuporedivo više, biti čovek po meri vremena i stepenu razvoja materije svesti.

Tomislav KETIG